

گروه‌های خاص در صنعت

مدیریت

بهداشت، ایمنی و محیط زیست

به نام خدا

گروه‌های خاص در صنعت

تهران: خیابان طالقانی - شماره ۳۷۸ تلفن ۶۶۴۹۱۳۱۱ مدیریت بهداشت، ایمنی و محیط زیست

عنوان: گروه‌های خاص در صنعت

تهیه کننده: مدیریت بهداشت ایمنی و محیط زیست

ناشر: انتشارات روابط عمومی شرکت ملی پالایش و پخش

نوبت چاپ: اول - ۱۳۸۹

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

فهرست عناوین

۴	پیشگفتار
۵	مقدمه
۵	جوانان
۶	زنان
۸	سالمندان
۱۰	معمولان
۱۰	مدیران
۱۲	منابع

پیشگفتار:

در دنیای امروز حرفه و صنعت، گذشته از کسانی که برای وضع شغل و به‌علت مخاطرات خاص کارشان معاینه‌ی منظم و مخصوص می‌شوند، به گروه‌های دیگری نیز از سوی دیگر باید توجه کرد که شامل جوانان، زنان، سالمندان، معلولان و مدیران صنایع می‌شود. اینک ضرورت توجه خاص به هر یک از این گروه‌ها را بررسی می‌کنیم.

مقدمه

علاوه بر کسانی که به‌خاطر شرایط شغلی و مخاطرات ناشی از کار باید مورد معاینات منظم و توجه مخصوص قرار گیرند، گروه‌های دیگری از نیروی کار وجود دارند که به‌دلایل ویژه نیازمند توجه خاص هستند. جوانان، زنان سالمندان، معلولان و مدیران نمونه‌هایی از این دسته‌ها هستند که ضرورت توجه به آنها موضوعی اثبات شده است.

جوانان

در کشور ما مانند دیگر کشورها، روز به روز شاهد افزایش تعداد جوانانی هستیم که چه به‌صورت کارکنان رسمی و چه به‌عنوان کارآموز به صنایع و کارگاه‌ها رو می‌آورند. این کارگران جوان، هم به دلیل جسمانی و هم به علت روحی احتیاج به مراقبت و سرپرستی ویژه دارند. وجود صفاتی چون بی‌قراری، زودرنجی، توقع بی‌جا، کمی تجربه، عدم آشنایی با محیط کار، غرور جوانی در کنار ویژگی‌های خاص جسمی در این گروه سنی، آنها را بیش از دیگران مستعد ابتلا به برخی از بیماری‌ها و مسمومیت‌های شغلی می‌کند بنابراین:

- باید از وادار کردن جوانان به انجام کارهای طاقت فرسا، شب کاری و کارهایی که آنها را در معرض مسمومیت‌های شغلی قرار می‌دهد، اجتناب کرد. براساس مقررات بسیاری از کشورها مشاغلی مانند کار با سرب و مواد رادیواکتیو برای جوانان کمتر از ۱۸ سال ممنوع است.
- به آموزش روش صحیح انجام کار به جوانان باید توجه خاصی داشت. بدیهی است در صورت استفاده از سرپرستان و استادکاران دلسوز و باتجربه می‌توان ضمن انتقال دانش مربوط به صورتی صحیح، از احتمال بروز مشکلات روحی نیروهای جوان پیشگیری کرد.
- انجام معاینات منظم برای تشخیص زود هنگام بیماری‌های جوانان از دیگر

نکاتی است که باید همواره مدنظر داشت، زیرا از این طریق می‌توان پیش از ایجاد ضایعات غیرقابل برگشت، از وقوع مشکل جلوگیری کرد. هدایت و سرپرستی صحیح جوانان از جنبه‌های روحی نیز نقش مهمی در تأمین سلامت آنان داراست. این موضوع نه تنها از جنبه اقتصادی و صنعت موردنظر است، بلکه از جنبه ملی و اجتماعی نیز درخور توجه است.

زنان

با پیشرفت تکنولوژی و تحول صنایع، احتیاج به نیروی کار آزموده در جهان صنعت روز به روز افزوده می‌شود و در تأمین این نیاز نباید فقط از مردان انتظار داشت، بلکه زنان نیز در برطرف ساختن این احتیاجات سهم بسزایی دارند. در تمام مطالبی که درباره شغل و حرفه‌ی زنان نگاشته می‌شود، از انگیزه زنان صحبت‌های زیادی به میان می‌آید، زیرا به نظر می‌رسد انگیزه زنان در این مورد نقش بزرگی را بازی می‌کند. در حالی که در مورد مردان انگیزه زیاد مورد توجه نیست، زیرا اجتماع انتظار دارد که او این امر طبیعی را بدون وابستگی به هیچ انگیزه‌ای انجام دهد. درباره‌ی انگیزه زنان ظاهراً مسایل اقتصادی در صدر قرار دارد. البته با افزایش موقعیت اجتماعی انگیزه اقتصادی محو شده و انگیزه‌های فردی-اجتماعی دیگری مورد توجه است.

زنان از دو نظر با مردان متفاوت هستند، یکی از نظر وضعیت جسمانی و دیگری از دیدگاه وضعیت اجتماعی؛ که همان مسوولیت اداره خانه و خانواده است و در همه جوامع کم و بیش به عهده آنهاست.

نمونه‌هایی از تفاوت میان مردان و زنان را می‌توان به شرح زیر برشمرد:

- زنان عموماً جثه ای کوچکتر و ضعیف تر از مردان دارند.
- برای انجام کاری مشابه مقدار اکسیژن بیشتری مصرف می‌کنند.
- در مقابل سر و صدا حساسیت بیشتری از خود نشان می‌دهند.
- در مقابل حرارت و تغییرات حرارتی محیط کار واکنش کمتری از خود نشان

می‌دهند.

- تحمل بیشتری در مقابل یکنواختی کار دارند.

- مهارت بیشتری در انجام کارهای ظریف دارند.

وضعیت خاص جسمانی زنان مانند عادات ماهانه، بارداری، زایمان و بچه‌داری در برخی از آنان، بی‌نظمی در حضور برسرکار و به‌ویژه غیبت‌ها و تأخیرهای غیرقابل اجتناب را به همراه دارد. زنان در این مراحل دارای استعداد بیشتری برای ابتلاء به برخی از بیماری‌ها و مسمومیت‌ها هستند. به عنوان مثال، میزان جذب و ذخیره سرب در دوران بارداری بسیار بیشتر از سایر مواقع است و به همین دلیل استخدام کارگران زن در برخی از مشاغلی که با سرب سر و کار دارند و همچنین استخدام زنان باردار در تمام مشاغل آلوده به سرب ممنوع است. زنان همچنین به دلایل جسمانی بیش از مردان نیاز به معاینات و راهنمایی‌های پزشکی دارند.

از نظر تصادفات مهم و ناتوان کننده در محیط‌های کاری، زنان پرونده‌ای بهتر از مردان دارند، ولی از نظر تصادفات و حوادث جزئی، آمار زنان خیلی بالاتر از مردان است.

از لحاظ حضور منظم در کارگاه، بررسی‌های انجام شده در سایر کشورها نشان داده است که مردان بر زنان برتری دارند، طوری که از این نظر مردان در درجه نخست، دختران و زنان مجرد در درجه دوم و زنان متأهل در درجه سوم قرار دارند. این نتیجه خود گویای اثر وضعیت اجتماعی و مسوولیت خانوادگی آنهاست.

زنان از نظر روحی نیز در محیط کار دارای ویژگی‌های متفاوتی نسبت به مردان هستند. برای نمونه در حالی که مردان برای آتیه شغلی و امکان ترقی بیش از هر چیز اهمیت قائل می‌شوند و آن را شرط اول رضایت از کار می‌دانند، زنان چنین احساسی نداشته و بیشتر به شرایط مناسب محیط کار و رفتار اطرافیانشان اهمیت می‌دهند. آنها تحمل خشونت و بدرفتاری سرپرستان و

مسوولان را نداشته و انتظار دارند که با آنها به نرمی و مهربانی رفتار شود. نتیجه بررسی‌های انجام شده در انگلستان نشان داده است که بسیاری از زنان از قبول پست‌های جدید و ترفیع مقام نه فقط به علت اجتماعی و گرفتاری‌های خانوادگی گریزانند، بلکه از قبول این مقام‌ها به خاطر مسوولیت بیشتری که باید بپذیرند، پرهیز می‌کنند. البته این نتایج با شرایط خاص آن جامعه به دست آمده و ممکن است در شرایط دیگر نتیجه ای متفاوت داشته باشد.

سالمندان:

علوم و ارتقای روز افزون سطح بهداشت و سلامت طی دهه‌های اخیر بیش از پیش توجه صاحب‌نظران علوم بهداشتی از جمله بهداشت حرفه‌ای را به خود جلب کرده است. افزایش طول عمر و ارتقای سطح سلامت موجب شده بسیاری از افراد در سن بازنشستگی همچنان قدرت و توانایی کارکردن را داشته باشند. البته برخی تحولات اقتصادی و اجتماعی افراد را وادار کرده پس از بازنشستگی نیز به فکر ادامه کار در همان شغل یا مشاغل دیگر باشند. در برخی از کشورها نیز کمبود کار و یا تمایل به استفاده از تجارب گران‌بهای بسیاری از سالمندان موضوع اشتغال آنان را جدی تر کرده و موجب شده همچنان به این گروه به‌عنوان نیروهای فعال کاری بیاندیشند.

باتوجه به آنکه در همه کشورها خواه ناخواه پدیده افزایش تعداد سالمندان شاغل در محیط‌های کار وجود دارد، مسایل بهداشتی خاص این گروه از موضوعاتی است که باید مورد توجه مدیران و دیگر مسوولان ذیربط از جمله ارابه‌کنندگان خدمات بهداشت حرفه‌ای قرار گیرد.

دلایل توجه خاص به این گروه عبارتند از:

- کم شدن توان عضلانی
- کندی در حرکات و کاهش سرعت عکس العمل
- کاهش قدرت بینایی و شنوایی

- اختلال حافظه به ویژه در مورد مسایلی که به تازگی به وجود آمده
- کندی در فراگیری کارهای جدید و وظایف پیچیده و...
- سالمندان به دلیل تغییرات جسمانی که در آنها اتفاق می‌افتد، بیشتر از سرعت در کار گریزانند.
- سالمندان برخلاف کارگران جوان سطح توقعات، آرزوها و درخواست‌های محدودتری دارند.
- از نظر حضور در سرکار بسیار منظم‌تر از جوانان هستند.
- دفعات غیبت آنها کمتر از جوانان بوده، اما به دلیل سالمندی در صورت بیماری دارای غیبت طولانی‌تری نسبت به جوانان هستند.
- سالمندان خیلی کمتر از جوانان و به ندرت تغییر شغل و تغییر کارگاه می‌دهند.
- سالمندان عمدتاً از قبول مسوولیت مستقیم گریزانند، ولی در مقایسه با نیروهای جوانتر، بهتر سرپرستی و مسوولیت کار خود را به عهده می‌گیرند.
- تحقیقات انجام شده درخصوص شرایط نامناسب کاری برای این گروه سنی نشان داده است که فعالیت‌های زیر برای آنان دشوار است:
 - کار مداوم و سنگین در محیط‌های گرم و مرطوب
 - کار مداوم با سرعت بالا
 - کارهایی که پیوسته نیاز به اعمال دقت بالایی دارند
- باتوجه به مطالب فوق توصیه بر آن است که فاصله زمانی بین معاینات پزشکی برای این گروه را باید کوتاهتر در نظر گرفت و صرف‌نظر از مسایل شخصی در آنها باید به بیماری‌ها و عوارض خاص سنین بالا همچون بیماری‌های قلبی عروقی، تنفسی، عصبی و انواع ناتوانی‌ها توجه لازم مبذول داشت. این مسأله به ویژه در مورد سالمندانی که خود مسوولیت سلامت دیگران را به‌عهده دارند (مانند رانندگان) از اهمیت بیشتری برخوردار است.
- در زمان واگذاری وظایف شغلی به افراد سالمند توصیه می‌شود:

- حتی المقدور از واگذاری کارهای سنگین به آنها اجتناب شود.
- ترجیحاً به کارهایی گمارده شوند که سابقه کار یا آشنایی قبلی با آن را دارند.
- استراحت کافی در میان زمان‌های کار به آنها داده شود.
- بین کار آنها و جوان‌ترها باید تفکیک قایل شد.
- در آموزش آنان از افراد هم سن و سال و باتجربه استفاده کرد.
- در برنامه‌های آموزشی، به دلیل ضعف در حافظه و قدرت یادگیری آنان حتی المقدور مطالب به صورت نظری و عملی ارائه شود.

معلولان:

حوادث مختلف زندگی روزمره اعم از طبیعی مانند زلزله و طوفان، یا مصنوعی مانند جنگ، امراض، حوادث زندگی، سوانح کار و غیره بیشتر اوقات سبب ایجاد ضایعاتی در انسان می‌شود که اثرات آنها برای همیشه باقی مانده و هر ساله میلیون‌ها نفر را به وادی هولناک معلولیت رهسپار می‌سازد. ارجاع کار به معلولان مستلزم توجه کافی به همه جوانب مسئله و همکاری دسته جمعی تیم‌های مختلفی از متخصصان و مسوولان امور است. در این مورد ابتدا می‌توان طبق قوانین و برنامه‌ریزی‌های خاص، منتصبان به بعضی از مشاغل را فقط از بین معلولان انتخاب کرد. و سپس مسئله بسیار مهم دیگر تربیت و آموزش معلولان برای کار قبلی خود یا کار جدید و فراگرفتن فنون و حرف تازه و به طور کلی توانبخشی حرفه‌ای می‌باشد. به هر حال توجه به معلولان جامعه و ارجاع شغل به آنان برای تأمین رفاه و بالابردن استقلال فردی آنان ضرورت فوق العاده‌ای دارد.

مدیران:

مصالح اقتصادی و اجتماعی حکم می‌کند که همزمان با تأمین بهداشت شغلی

برای کارکنان صنایع، مدیرانی را نیز که به علت وضع خاص شغلی خود در معرض بیماری‌های جسمی و روحی هستند در نظر داشته باشیم. موضوع معاینات دوره‌ای و سالانه مدیران، روسا و مسوولان درجه یک صنایع در برخی از کشورها مورد قبول بوده و به اجرا درمی‌آید و در برخی از کشورها نیز علیرغم اعتقاد به این موضوع، گروهی علیه معاینات دوره‌ای مدیران توجیهاتی دارند. امروزه در بسیاری از کشورها که به سرعت مسیر صنعتی شدن را می‌پیماید، مدیران صنایع و کادر رهبری حایز اهمیت و دارای جایگاه ویژه ای هستند. مصالح اجتماعی و ملی ما حکم می‌کند که همزمان با تأمین عالی‌ترین درجه بهداشت حرفه ای برای نیروی کار، به سلامت مدیران بیاوریم. این گروه به علت وضع خاص شغلی خود در معرض عوارضی چون بیماری‌های جسمی، خستگی زیاد و ناراحتی‌های روحی قرار دارند.

دو دسته از اختلالات جالب توجه در میان مدیران عبارتند از:

۱- بیماری‌هایی چون دیابت، بیماری‌های عروقی، فشار خون بالا و چاقی که احتمالاً در نتیجه بی‌حرکتی و نوع کارشان که عمدتاً در حال نشسته انجام می‌پذیرد - در آنها بیشتر است.

۲- خستگی روحی و بعضی از رویدادهای ناگوار مانند سکته قلبی که به علت فشار روحی کار، رقابت‌های اقتصادی، هیجانات و گرفتاری‌های خاص مدیریتی، این گروه را از سایر گروه‌های شغلی متمایز ساخته و سلامت آنها را تهدید می‌کند. از جمله دستورات بهداشتی مفید برای مدیران می‌توان به توصیه‌های بهداشتی درخصوص کمیت و کیفیت غذا، استعمال دخانیات، تنظیم ساعات کار و خواب و استراحت، فعالیت‌های ورزشی و توجه به کنترل وزن اشاره کرد. باید به مدیران این نکته را یادآور شد که سلامت آنها تنها مربوط به خود و خانواده شان نیست. سلامت مدیران از لحاظ صنعتی که در جایی که مشغول به کارند و از جنبه منافع ملی نیز حایز اهمیت است باید در حفظ سلامت خود کوشا باشند.

ذکر این نکته ضروری است که معاینات سالانه برای همه مدیران و در همه صنایع لازم نیست، بلکه برحسب اهمیت شغل و نوع مسوولیت‌هایی که برعهده دارند، ضمن در نظر گرفتن سن، باید نسبت به برنامه ریزی زمان معاینات و نوع آنها تصمیم‌گیری کرد.

منابع و مؤاخذ:

Basic Guide to Industrial Hygiene , Vincoli JW , new York , USA , 1995.

بهداشت حرفه ای، آرام تیرگر و همکاران، انتشارت اندیشه رفیع

در این مجموعه شما با گروه‌های خاص در صنعت یعنی جوانان، زنان، معلولان، سالمندان و مدیران و اهمیت توجه به شرایط کاری هر دسته از آنها در محیط کار آشنا خواهید شد .

